

Vilniaus universiteto

Teisės fakulteto 370-metis*

Verslas ir aktyvus dalyvavimas politiniame šalies gyvenime vertė LDK bajorus plačiau susipažinti su teisės normomis, reguliuojančiomis valstybės valdymą, teisingumo vykdymą, prekybos reikalus, kredito, eksporto ir importo klausimus. Vidurio ir Vakarų Europos universitetuose įsigiję teisės žinių tautiečiai LDK tapdavo aukštaisiais Bažnyčios ar valstybės administracijos pareigūnais. Jų pastangomis buvo kuriama teisės terminija, pradėta taikyti rašytinė sandorių forma, parengta daugybė įvairių teisės aktų. Aukščiausiu krašto teisininkų teorinės minties ir praktinės veiklos pasiekimu laikytini Lietuvos Statutai, vainikavę LDK įstatymų kodifikaciją ir iškėlę ją į vieną iš pirmųjų vietų Europoje. Tačiau Lietuvos Statutų potencialui įgyvendinti reikėjo daugybės teisininkų praktikų, kuriems rengti prireikia atitinkamo Vilniaus universiteto padalinio.

Žemaitijos seniūno Jeronimo Valavičiaus, Vilniaus vyskupo Eustachijaus Valavičiaus, kitų LDK diduomenės atstovų pastangos atidaryti Vilniaus universitete Teisės fakultetą davė vaisius – jo įsteigimas buvo sankcionuotas 1641 m. spalio 11 d.

didžiojo kunigaikščio Vladislovo IV Vazos privilegija. Įgyvendinti šią privilegiją leido LDK vicekanclerio Kazimiero Leono Saپیegos susitarimas su Vilniaus universiteta valdžiusiais jėzuitais. Jau 1644 m. į Vilnių atvyko du pirmieji teisės profesoriai pasauliečiai, pakviesti iš Ingolštato universiteto Bavarijoje – Jonas Jurgis Šaueris (kanonų teisės specialistas) ir Simonas Dilgeris (civilinės teisės žinovas). Šiems profesoriams atvykus prasidėjo Teisės fakulteto veikla, studijos, mokslo tiriamasis darbas ir mokslo laipsnių teikimas jame.

1655 m. Rusijos kariuomenei nusiaubus Vilnių, Teisės fakultetas buvo priverstas laikinai nutraukti savo veiklą, bet pamažu atsigavo ir nuo 1667 m. veikė nenutrūkstamai. Turimais duomenimis, toli gražu negalutiniais, Vilniaus universitete 1645–1832 m. įgijo teisės mokslo laipsnius apie 180 asmenų. Vilniaus universiteto absolventai teisininkai demonstravo plačią erudiciją, mąstymo gilumą, gerą Vakarų teisės paveldo išmanymą. Būtina tobulinti įstatymus ir jų taikymą, gerinti visus teisės institutus – tai tvirtas LDK teisės teoretikų įsitikinimas ir šūkis. Jų darbas palaikė LDK teisinės sistemos orientaciją į Vakarus ir užtikrino teisės mokslo ir mokymo tradicijų perimamumą.

* Parengė VU TF prof. dr. (HP) Jevgenij Machovenko.

1832 m. uždarius Vilniaus universitetą, aukštasis teisės mokslas tapo sunkiai prieinamas Lietuvos gyventojams – nedaugelis jų pajėgdavo studijuoti teisę Rusijos ir kitų šalių mokymo įstaigose. Ilgainiui aukštojo teisės mokslo poreikis tik didėjo, todėl per visą XIX a. ir XX a. pradžioje Lietuvos visuomenė stengėsi atgaivinti Vilniaus universitetą ar kitokią aukštąją mokyklą, kurioje būtų ir teisės studijų. Tautinis atgimimas, lietuvių inteligentijos daugėjimas ir jos brendimas, Lietuvių mokslo draugijos įsikūrimas (1907 m.) ir jos aktyvi veikla subrandino Vilniaus universiteto atkūrimo idėją, o Nepriklausomos valstybės atgimimas sudarė tam reikiamas politines prielaidas.

Aktyvi lietuvių inteligentijos veikla ir Lietuvos Valstybės Tarybos praktiniai žingsniai atkuriant Vilniaus universitetą (1918 m. gruodžio 5 d. posėdyje patvirtintas Vilniaus universiteto statutas) paskatino Lietuvos lenkų inteligentijos veiklą, į kurią pagaliau įsitraukė ir Lenkijos visuomeninės institucijos ir atkuriamos Lenkijos valstybės valdžia. Lenkiškojo Stepono Batoro universiteto Teisės ir visuomenės mokslų fakultetas pradėjo veiklą 1919 m. spalio mėn. ir greitai tapo stambiausiu ir populiariausiu Universitete.

Lietuviškojo Vilniaus universiteto Teisės fakulteto istorija trečiojo XX a. dešimtmečio pradžioje iš Vilniaus laikinai persikelia į Kauną, nes būtent šiame mieste Lietuvos nepriklausomybės metais įsteigto Lietuvos (nuo 1930 m. – Vytauto Didžiojo) universiteto Teisių fakultetui, per beveik aštuoniolika metų išaugusiam ir sutvirtėjusiam, išsiugdžiusiam profesūrą ir studentiją ir paskui perkeltam į 1939 m. grįžusį Lietuvai

Vilnių, buvo lemta virsti vienu iš pirmųjų jau lietuviškojo Vilniaus universiteto padalinių. Teisių fakultete savo išsilavinimo, kompetencijos, formalių kvalifikacijų, indėlio į mokslą ir visuomeninę veiklą, moralinių savybių požiūriu darbuos Lietuvos teisininkų ir ekonomistų elitą. Daugelis Fakulteto dėstytojų greta akademinio darbo ėjo atsakingas pareigas svarbiausiose valstybės institucijose, sėkmingai atstovavo Lietuvos valstybei tarptautiniuose forumuose. Profesūros tarpe greitai išryškėjo ištisa plejada puikių pedagogų (P. Leonas, M. Römeris, A. Janulaitis, A. Kriščiukaitis ir kt.), studentų mėgstamų ir gerbiamų.

Kritinio mąstymo, mokslinio sąžiningumo ir pagarbos žmogui tradicijos, išlaikytos per visus okupacijų laikotarpius, paskutiniame XX a. dešimtmetyje padėjo Fakultetui palaikyti savo egzistenciją besikuriančios rinkos sąlygomis; reformuoti savo struktūrą, studijų procesą, dėstomą medžiagą ir tuo užtikrinti greitą ir realų grįžimą į Vakarų akademinę erdvę; patenkinti Lietuvos visuomenės ir valstybės poreikius, t. y. parengti reikiamus specialistus ir atlikti įvairius užsakomuosius darbus. Šiam darbui iš personalo reikėjo ne vien profesinių igūdžių, įprasto darbštumo ir darbo drausmės, bet ir altruizmo, nedeklaratyvaus patriotizmo ir sąžiningumo, t. y. tų pačių savybių, kurias rodė Lietuvos (Vytauto Didžiojo) universiteto darbuotojai 1918–1940 m. Lietuvos respublikos laikais. Nemažai Teisės fakulteto dėstytojų ne tik užsiėmė mokslo veikla ir studijų pertvarka, bet ir įsitraukė į demokratiškas atgimstančios valstybės institucijų ir teisės institutų kūrimą.

Šiandien Vilniaus universiteto Teisės fakultetas tęsia savo misiją – prisidėti prie

Lietuvos valstybingumo įtvirtinimo ir laisvos, demokratinės ir darnios pilietinės visuomenės kūrimo, rengiant specialistus, užtikrinančius valstybėje ir visuomenėje vykstančių procesų stabilumą ir teisėtumą, tiriant ir tobulinant visuomeninių, socialinių ir ekonominių reiškinių teisinį reguliavimą, plėtojant ne tik nacionalinę teisinę sistemą, bet visą teisės tradiciją kaip Vakarų civilizacijos dalį.

Teisės fakulteto veikla turi tvirtus pamatus – daugelio kartų mokslininkų darbus, visą teisės mokslo ir studijų istoriją. Šią istoriją ir jos kūrėjų vardus primena Fakulteto 370 metų jubiliejui skirta ekspozicija.

Ji yra Teisės fakulteto kolektyvo pagarba ir padėka visiems Vilniaus universiteto Teisės fakultete įvairiais jo raidos etapais dirbusiems mokslininkams, kurių skleistos humanistinės, šviečiamosios, demokratinės idėjos yra ir toliau bus mūsų mokslo orientyrai. Kviečiame garbingus svečius, Vilniaus universiteto bendruomenės narius, visus mūsų Fakulteto draugus prisiminti Fakulteto istorijos gaires, save pamatyti Lietuvos teisinės sistemos istorijos kontekstu, dar kartą pajusti senųjų tradicijų skonį. Sveikiname visus apsilankiusiuosius ir džiaugiamės drauge Teisės fakulteto 370 metų sukakties proga!